OIKEUSMINISTERIÖ

14.11.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 119/2018 vp
Vastineen täydennys

Vastinekuulemisessa 6.11.2018 esiin nousseista kysymyksistä oikeusministeriö esittää täsmennyksenä seuraavaa.

A) Arviointiin liittyvät voimassa olevat säännökset

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana tehtävä arviointi, josta myös nyt käsittelyssä olevassa esityksessä on kyse, liittyy rangaistusajan suunnitteluun. Siitä säädetään vankeuslain 4 luvussa ja vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 luvussa. Vankeuslain 4 luvun 6 §:n mukaan vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten.

Vankeuslain 4 luvun 7 §:n mukaan rangaistusajan suunnitelma laaditaan arviointikeskuksessa tai muussa täytäntöönpanotoimien aloittamisesta vastaavassa yksikössä. Suunnitelmaa tarkennetaan siinä vankilassa, johon vanki sijoitetaan. Suunnitelman toteutumista on seurattava ja sen ajantasaisuudesta on huolehdittava. Luvun 12 §:n 1 momentin mukaan rangaistusajan suunnitelman sisällöstä ja laatimisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Vankeuslain 4 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan rangaistusajan suunnitelmasta päättää arviointikeskuksen johtaja tai työjärjestyksessä määrätty arviointikeskuksen johtajan sijaisena toimiva virkamies taikka rikosseuraamusalueen työjärjestyksessä määrätty yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja tai yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan sijaisena toimiva virkamies.

Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 15 §:n 1 momentin mukaan rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon:

1) tuomitun tai vangin aikaisempi rikollisuus, tuomitun tai vangin tekemän rikoksen tai tekemien rikosten laatu ja tuomitun rangaistuksen pituus;
2) tuomitun tai vangin sosiaaliset olosuhteet, yksilölliset tarpeet ja voimavarat;

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

3) arvio tuomitun tai vangin työ- ja toimintakyvystä;
4) tekijät, jotka lisäävät todennäköisyyttä syyllistyä uusiin rikoksiin;
5) tekijät, joilla todennäköisyyttä syyllistyä uusiin rikoksiin voidaan vähentää;
6) turvallisuuteen vaikuttavat tekijät.

Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:n 2 momentin mukaan rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden toteutumista on vankilassa seurattava ja se on otettava tarkasteltavaksi vähintään kolme kertaa vuodessa. Pykälän 3 momentin mukaan, jos täytäntöönpanossa todetaan välttämättömäksi poiketa rangaistusajan suunnitelmassa vahvistetuista tavoitteista, vankilan on tehtävä arviointikeskukselle esitys suunnitelman muuttamisesta.

Edellä todettujen säännösten nojalla arviointikeskuksissa on laadittu riski- ja tarvearvioita, joiden perusteella tunnistetaan myös nyt käsittelyssä olevan esityksen kohderyhmä, jolle tehtäisiin tehostettu riskiarvio. Tarkoitus ei siis ole, että kaikille yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 70 §:n 1 momentin ehdotetussa 5 ja 6 kohdassa tarkoitetuille henkilöille tehtäisiin tehostettu riskiarvio.

B) <u>Kohderyhmää koskevat rajaukset</u>

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 70 §:n 1 momenttiin ehdotetun 5 kohdan mukaan väkivaltarikokseen syyllistymisen riskin arviointi koskee murhasta, taposta tai murhan yrityksestä tuomittua vankia. Kyse on ensi kertaa vankeusrangaistusta kyseisistä teoista suorittavista henkilöistä. On esitetty kysymys, tulisiko säännöksen kohderyhmään lisätä joihinkin muihinkin vakaviin väkivaltarikoksiin tai seksuaalirikoksiin syyllistyneitä henkilöitä.

Tässä vaiheessa pidetään perusteltuna, että ehdotetun 5 kohdan tapauksissa väkivaltariskin arviointi ja siitä mahdollisesti seuraava valvontaan asettaminen koskevat ainoastaan esityksessä mainittuihin väkivaltarikoksiin syyllistyneitä henkilöitä (jäljempänä todetuin tavoin murhasta tuomitut vain niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa tuomittu rangaistus on ollut määräaikainen vankeusrangaistus). Muuhun väkivaltarikokseen tai seksuaalirikokseen syyllistynyt ensikertainen vanki voi tulla asetetuksi valvontaan, jos 1) koeaika on yli vuoden pituinen, 2) rikos on tehty alle 21-vuotiaana, 3) vapautuva itse pyytää valvontaan asettamista tai 4) hän on sitoutunut noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa.

Ehdotetun 5 kohdan kohderyhmässä olevat murhaan syyllistyneet henkilöt on tuomittu murhasta määräaikaiseen vankeusrangaistukseen. Elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan henkilön ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä on säädetty rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä. Elinkautisvankien vapauttamismenettelystä on oma lakinsa. Heidän koeaikansa on aina yli vuosi eli valvontaan asettamisen peruste on yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 70 §:n 1 momentin 1 kohta. Elinkautista vankeusrangaistusta suorittavien vapautumista käsitellään myöhemmin kohdassa G.

Esityksen 70 §:n 1 momentin 6 kohdan *väkivalta- tai seksuaalirikos* –muotoilua on pidetty laillisuusperiaatteen näkökulmasta epätäsmällisenä.

- Väkivalta- tai seksuaalirikos –käsitteen täsmentäminen rikosnimikeluettelona on ongelmallista jo pelkästään rikosnimikkeiden lukumäärän ja moninaisuuden vuoksi. Rikosten uusijoita koskevalla esityksen 6 kohdalla tarkoitetaan ensinnäkin rikoslain 20 ja 21 luvuissa tarkoitettuja henkeen ja terveyteen sekä seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuneita tekoja. Kohderyhmässä on myös rikoslain 31 luvussa tarkoitetusta ryöstöstä ja törkeästä ryöstöstä tuomittuja. Kohderyhmään voi kuulua myös rikoslain useissa muissa luvuissa säädettyjä rikoksia, joiden tunnusmerkistön mukaiseen tekotapaan sisältyy henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa. Näitä ovat esimerkiksi rikoslain 11 luvun sotarikokset tai rikokset ihmisyyttä vastaan, 17 luvun 3 §:n väkivaltainen mellakka, 25 luvun 2 §:n törkeä vapaudenriisto, 25 luvun 3a §:n törkeä ihmiskauppa, 25 luvun 8 §:n pakottaminen tai 34 a luvun terrorismirikokset.
- Esityksen valmistelun yhteydessä tehdyn kohderyhmää koskevan tarkastelun perusteella suurin osa väkivaltariskiarvion ja mahdollisen valvontaan asettamisen piiriin tulevista henkilöistä oli rikoslain 21 luvun törkeistä pahoinpitelyistä toistuvasti tuomittuja henkilöitä, joista noin puolet jää voimassa olevilla perusteilla, pääasiassa jäännösrangaistuksen lyhyyden vuoksi, valvontaan asettamatta. Toisaalta tarkastelussa suurin osa väkivaltarikoksista tuomituista oli perusmuotoisista pahoinpitelyistä tuomittuja henkilöitä (70 % kaikista rikosnimikkeistä). Tällöin kohderyhmään olisi perusteltua yksittäistapauksessa sisällyttää myös lukuisiin ja toistuvasti perusmuotoisiin pahoinpitelyihin syyllistyneitä henkilöitä, joiden todennäköisyys syyllistyä uuteen rikokseen osoittautuisi korkeaksi.
- Laajan rikosnimikeluettelon säätäminen kohdejoukkoa määritteleväksi olisi ongelmallista. Jos taas säännöksessä rajattaisiin kohderyhmä lukumääräisesti suurinta osaa koskevaksi, rajaus supistaisi sen käyttöalaa tarpeettomasti. Tällöin luettelosta puuttuvaan väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistynyt henkilö jäisi nyt ehdotetun valvontaan asettamisharkinnan ulkopuolelle, vaikka hänen rikollisuutensa olisi sen luonteista, että arvioinnin tekeminen ja korkean riskin edellyttämä valvonta viranomaisen tuki- ja kontrollitoimenpiteineen olisi uusimisriskin vuoksi perusteltua.
- Sekä ehdotettu säännös että laajan rikosnimikeluettelon mukainen muotoilu sisältävät sääntelyn oikeasuhtaisuuteen liittyvän kysymyksen, kun säännöksen alaan kuuluisi moitittavuudeltaan eriasteisia tekoja. Tältä osin oikeusministeriö toteaa, että arviointiin valikoituminen osana rangaistusajan suunnitelman laadintaa edellyttää vangin kokonaistilanteen huomioon ottamista. Siinä yhteydessä kyetään tarkastelemaan vangin rikollisuuteen ja siihen vaikuttamaan pyrkivien tekijöiden kokonaisuutta myös muiltakin osin kuin yksittäisen rikoksen moitittavuuden kannalta.

Oikeusministeriö toteaa, että kaikista ehdotetussa 6 kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin syyllistyneistä henkilöistä ei tehdä ehdotuksen mukaista väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistymisen riskiä kartoittavaa arviota. Arviointiin ohjautuminen määräytyy rangaistusajan suunnitelman yhteydessä laaditun riski- ja tarvearvion perusteella. Arvioiduista henkilöistä ehdonalaiseen vapauteen asetetaan vain arvion perusteella korkeariskisiksi todetut – he ovat esityksen kohdejoukko.

Oikeusministeriö painottaa vielä sitä, että kyse on hallittuun vapauttamiseen liittyvästä valvonnasta, jonka tarkoituksena on edistää henkilön valmiuksia elää rikoksetonta elämää. Valvonta ei myöskään merkittävästi rajoita henkilön vapautta. Valvontaan ei esimerkiksi

sisälly erityisiä vapauden menetystä tarkoittavia valvontamääräyksiä. On huomattava, että valvontaan määrättävien henkilöiden piiri on ehdotuksessa rajattu tarkemmin valvonnan tarpeen (korkeaksi arvioitu uusimisriski) perusteella, toisin kuin muut, voimassa olevan lain mukaiset valvontaan asettamisen perusteet, jotka ovat kaavamaisia. Siten valvontaperusteet on rajattu sääntelyn tarkoitus huomioon ottaen yksityiskohtaisemmin kuin voimassa olevan lain mukaiset perusteet.

Esityksen 70 §:n 1 momentin 6 kohdan täsmennyksenä oikeusministeriö pitää mahdollisena selvennyksenä sitä, että *samankaltaisesta rikoksesta* –ilmaisu muutetaan tarkempana pidettävään *vastaavanlaisesta rikoksesta* –ilmaisuun.

C) Lakiehdotuksen muotoilun tarkkarajaisuus ja täsmällisyys

Oikeusministeriö viittaa vankeuslaissa ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa oleviin useisiin viranomaisen kokonaisharkintaan perustuviin säännöksiin, joissa päätöksenteko perustuu pykälissä esiintyvien yleisluonteisempien muotoiluiden perusteella muun muassa henkilöstä ja hänen rikollisesta käyttäytymisestään saatuihin tietoihin. Kyseiset säännökset vastaavat muotoilultaan ja tarkkuudeltaan nyt esittävän säännöksen lähtökohtia. Osassa niistä rajoitetaan yksilön vapautta merkittävämmin kuin nyt käsittelyssä olevassa ehdotuksessa.

> Rikoslain 2 c luvun 9 §:n 2 momentti: ehdonalaisen vapauttamisen lykkääminen
> *Ehdonalaista vapauttamista voidaan lykätä ilman vangin suostumusta, jos **vangin käyttäytymisestä** tai hänen esittämiensä uhkausten johdosta on olemassa ilmeinen vaara, että vanki vapauduttuaan syyllistyy henkeä, terveyttä tai vapautta törkeästi loukkaavaan rikokseen ja vapauttamisen lykkääminen on tarpeen rikoksen estämiseksi.*
>
> Vankeuslain 5 luvun 6 §: varmuusosastolle sijoittamisen edellytykset
> *Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle, jos on perusteltua syytä epäillä, että vanki:*
> *1)syyllistyy tekijänä tai osallisena rikoslain 50 luvun 1, 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen;*
> *2)syyllistyy muuhun rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus olisi vähintään 4 vuotta vankeutta;*
> *3)karkaa tai yrittää karata; tai*
> *4)yritetään vapauttaa.*
> *Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle myös, jos **hän on vakavasti vaarantanut vankilan turvallisuutta** tai jos sijoittaminen on perusteltua hänen oman turvallisuutensa takaamiseksi.*
>
> Vankeuslain 14 luvun 2 §:n 2 kohta: poistumislupa rangaistusajan pituuden perusteella
> *Rangaistusajan pituuden perusteella voidaan hakemuksesta myöntää poistumislupa, jos:*
> -------

*2)**vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen mukaan ehtojen noudattamista** voidaan pitää todennäköisenä;*

Vankeuslain 18 luvun 5 §:n 1 momentti: erillään pitäminen
Vanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä:
1)sen estämiseksi, että vanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä tai terveyttä;
2)ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyrityksen estämiseksi;
3)päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1-4 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen estämiseksi; tai
4)muun 1-3 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä vakavasti vaarantavan teon estämiseksi.

Laki valvotusta koevapaudesta 3 §:n 1 momentin 2-kohta: valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset
---
*2) vangin **käyttäytymisestä rangaistusaikana sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen perusteella** koevapauden ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;*

Edellä todetut esimerkit osoittavat, etteivät ehdotetut säännökset ole väljempiä kuin voimassa olevat, joista osa (erityisesti ehdonalaiseen vapauteen päästämisen lykkääminen ja varmuusosastosijoitus) puuttuu yksilön oikeusasemaan ehdotettuja säännöksiä voimakkaammin. Ehdotettujen säännösten henkilön perusoikeuksia rajoittava merkitys on vähäinen. Lisäksi säännösten tavoite on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä. Näin ollen ehdotettuja valvontaan asettamisen kriteerejä ei voida pitää suhteettomina valvontaan asetettavan henkilön kannalta.

D) <u>Valvontaan asettamisen perusteiden etusijajärjestys</u>

Oikeusministeriö korostaa sitä, ettei voimassa olevassa lainsäädännössä ole säännöstä valvontaan asettamisen perusteiden keskinäisestä etusijajärjestyksestä eikä käytännössä ole tullut esiin ongelmia, mitä valvontaan asettamisen perustetta käytetään. Perusteiden keskinäinen etusijajärjestys on määräytynyt toimivasti lain soveltajan paneuduttua vangin tilanteeseen siten kuin A.-kohdassa kuvatut rangaistusajan suunnitelman laatimista ja toteuttamista koskevat säännökset edellyttävät.

Nyt ehdotettavia uusia valvontaan asettamisen perusteita valmisteltaessa on lähtökohtana ollut rangaistusajan suunnitteluun liittyvä tavoite, että vangin uuteen rikokseen syyllistymisen riskiä koskeva arviointi käynnistyy seuraamuksen suorittamisen varhaisessa vaiheessa, jotta mahdollinen riski voidaan ottaa huomioon täytäntöönpanon tavoitteiden mukaisesti vankeusaikaista toimintaa järjestettäessä. Rangaistusajan suunnitelman toteutumista seurataan täytäntöönpanon kuluessa. Kyseiset seikat otetaan siten huomioon myös vapautumisvaihetta valmisteltaessa. Tältä osin pidetään perusteltuna jättää valvontaan

asettamisen perusteen valinta lain soveltajalle, joka on paneutunut vangin kokonaistilanteeseen koko seuraamuksen suorittamisen ajan. Se, että sovellettavien perusteiden etusijajärjestyksestä säädettäisiin, poistaisi mahdollisuuden tarkastella tilannetta kokonaisvaltaisesti. Oikeusministeriö toteaa vielä, että vankeuslaissa ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa on säädetty asianmukaisista oikeussuojakeinoista myös ehdonalaisen vapauden valvontaan asettamisen osalta.

Oikeusministeriö toteaa, että kun henkilö kuuluu ehdotettujen 5 tai 6 kohdan kohderyhmään, hänelle laaditaan väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistymisen riskin arviointi. Kohderyhmään kuuluminen perustuu yhtäältä tietynlaiseen rikokseen syyllistymiseen, toisaalta rangaistusajan suunnitelman laatimisessa ja toteuttamisessa todettuihin seikkoihin. Arviointiin päätyminen ei siten ole sattumanvaraista eikä epäjohdonmukaista. Arvioinnin tekeminen myös vaikuttaa valvontaan asettamisen perusteen valintaan. Jos arvioinnissa todetaan, että henkilöllä on korkea riski syyllistyä väkivalta- tai seksuaalirikokseen, hänet asetetaan valvontaan tällä perusteella. Sen sijaan, jos todetaan, ettei sellaista riskiä ole, hänet asetetaan valvontaan, jos jokin 1 momentin 1–4 kohtien edellytyksistä täyttyy.

Etusijajärjestyksestä säätäminen olisi ongelmallinen myös elinkautisvankien osalta, koska heidän valvontaan asettamisensa perustuu yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 70 §:n 1 momentin 1 kohtaan. Näin ollen, jos etusijajärjestys säädettäisiin 5 ja 6 kohdan mukaisiin perusteisiin, jouduttaisiin tarkistamaan myös elinkautisvankien valvontaan asettamista koskevaa sääntelyä.

Oikeusministeriö toteaa, että voimassa olevassa valvontaan asettamisen järjestelmässä ei ole ollut ongelmia eri perusteiden soveltamisen etusijajärjestyksessä. Kullakin perusteella on oma käyttöalansa ja niitä käytetään sen mukaisesti. Jos ehdotetut uudet perusteet otetaan käyttöön, jo arvioinnin tekeminen sinänsä ohjaa ottamaan ne ensisijaisesti huomioon valvontaan asettamisesta päätettäessä.

E) <u>Arviointia koskeva viittaussäännös</u>

Vankeusajan rangaistusajan suunnittelua koskevat säännökset sisältyvät vankeuslakiin.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettu laki sisältää säännöksen vankeusaikaa seuraavan valvonta-ajan sisältöjä ohjaavasta rangaistusajan suunnitelmasta, jonka sisältöön myös nyt ehdotettavat väkivaltariskiarviosta johtuvat uudistukset kohdistuisivat. Kyseisen säännöksen mukaisesti:

14 §: rangaistusajan suunnitelman täsmentäminen, täydentäminen, vahvistaminen ja tiedoksianto

Rikosseuraamuslaitos laatii ja vahvistaa yhdyskuntaseuraamuksen täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman viipymättä, kun Rikosseuraamuslaitos on 70 §:n mukaisesti asettanut ehdonalaiseen vapauteen päästettävän vangin valvontaan. Täsmennetty ja vahvistettu rangaistusajan suunnitelma sisältää koko yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon aikaa koskevat, 11 §:n mukaisesti selvitysvaiheessa laadittua rangaistusajan suunnitelmaa tarkemmat tiedot ja määräykset

---

Oikeusministeriö toteaa nyt ehdotettujen säännösten ensisijaisena tarkoituksena olevan varmistaa, että esityksen kohdejoukko päätyy ehdonalaisen vapauden valvontaan. Seuraamuksen täytäntöönpanon varhaisemmassa vaiheessa tehdyn, rangaistusajan suunnitelmaan liittyvän arvioinnin tulokset vaikuttavat myös vapauttamisvaiheen arviointiin ja siihen liittyviin ratkaisuihin. Tämä on osa suunnitelmallisen täytäntöönpanon ja hallitun vapauttamisen tavoitetta jo edellä A.-kohdassa kuvattujen voimassa olevien säännösten nojalla. Oikeusministeriö toteaa, että nyt esitettyyn valvontaan asettamista koskevan ehdotuksen yhteyteen ei tarvita viittaussäännöstä rangaistusajan suunnitelmaan, koska rangaistusajan suunnitelmaa koskevat säännökset koskevat myös vapauttamisvaihetta.

F) Arviointityössä toimivien osaamisen varmistaminen

Käyttöön otettavaksi ehdotettavat arviointimenetelmät sisältävät systemaattisia työvälineitä ja menettelytapoja, joiden avulla arvioidaan tiettyjä ennalta määriteltyjä muuttujia. Tämän tason arviointi perustuu sekä tilastolliseen analyysiin että yksilöllisten riskien ja tarpeiden arviointiin. Menettely on riippumaton arvioijasta, jolloin samoilla tiedoilla päädytään yhdenmukaisiin tuloksiin. Ehdotettavien arviointimenetelmien ei ole katsottu edellyttävän tekijältään terveydenhuollollista osaamista.

Rikosseuraamuslaitokselle on osoitettu nyt puheena olevan arviointityön tekemiseksi rahoitus. Rahoituksella on tarkoitus myös varmistaa näissä tehtävissä tarvittava osaaminen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että arviointien tekemiseen ja arviointityön ohjaamiseen palkataan terveydenhuollon ammattihenkilöitä, esimerkiksi psykologeja. Joka tapauksessa arviointeja tekevät myös muut kuin terveydenhuollon ammattihenkilöt. Tämä seikka on ollut tiedossa nyt tarkoitettujen arviointien käyttökelpoisuutta pohdittaessa ja niiden käyttöönottoa valmisteltaessa erityisesti Vankiterveydenhuollon yksikössä. Se on muun muassa tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheissa korostanut vastuutaan ja valmiuttaan huolehtia arviointiosaamisen varmistamisesta.

Oikeusministeriö pitää ongelmallisena säätää laissa arviointityössä toimivien henkilöiden osaamisen varmistamisesta. Kyseessä on pikemminkin Rikosseuraamuslaitoksen kokonaisvastuu täytäntöönpanon lainmukaisuudesta. Huomionarvoista on myös se, että seuraamusten täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä ainoa laintasolla Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan osaamisesta säädetty edellytys koskee vankeuslain 18 luvun 6 §:ssä tarkoitettua voimakeinojen käyttöä. Säännöksen mukaan *voimankäyttövälineitä saa käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.* Arviointimenetelmän käyttöä koskevien edellytysten ei arvioida olevan suoraan verrannollisia merkittävän julkisen vallan käyttöä sisältävien voimankäyttövälineiden käyttöön, koska voimakeinoja käytettäessä puututaan välittömästi henkilön perustuslaissa suojattuun vapauteen ja koskemattomuuteen.

G) Elinkautisvankien vapauttamismenettelyyn liittyvä arviointi ja sen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys

Ehdotettu 70 §:n 1 momentin 5 kohta koskee ***määräaikaiseen*** vankeusrangaistukseen tuomittuja, myös murhaan syyllistyneiden osalta. Ehdotettu säännös tulee murhaan syyllistyneen osalta sovellettavaksi, jos tapauksessa on käytetty rikoslain rangaistusasteikon lieventämisperusteita eikä henkilöä tuomita murhasta elinkautiseen vankeusrangaistukseen.

Oikeusministeriö pitää elinkautisvankien vapauttamismenettelystä annetun lain ja nyt ehdotetun säännöksen soveltamisalarajausta selkeänä. Murhasta ***määräaikaiseen vankeusrangaistukseen*** tuomitun henkilön väkivaltarikokseen syyllistymisen riski arvioidaan nyt käsittelyssä olevan ehdotuksen säännöksen nojalla. ***Elinkautiseen vankeusrangaistukseen*** tuomitun tilanteessa sovelletaan elinkautisvangin vapauttamismenettelystä annetun lain säännöksiä myös laadittavan väkivaltarikosriskiä koskevan arvion osalta. Tilanne, että henkilö tulisi väkivaltariskiarvion piiriin molempien säännösten perusteella, ei ole mahdollinen.

Oikeusministeriö toteaa vielä, että myös elinkautisvankien vapauttamismenettelystä annetun lain 1 §:n 2 momentti on tarkkarajaisuudeltaan samankaltainen kuin edellä C.-kohdassa kuvatut säännökset[1].

H) Valvontaan asettamista koskevassa päätöksenteossa tarvittavat tiedot

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä on ehdotettu väkivalta- tai seksuaalirikosriskin arviointiin liittyvien tuomitun terveydentilaa ja hoitoa koskevien tietojen saantia. Muu arvioinnissa, päätöksenteossa ja toimintojen järjestämisessä tarvittava tieto on saatavissa Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekistereistä. Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 13 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekisterissä olevien tietojen käsittelyyn ovat oikeutettuja Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet siltä osin kuin se on tarpeen heidän virkatehtäviensä suorittamiseksi. Ehdotettu tiedonsaanti koskisi siis muualta kuin Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekistereistä saatavaa ja nimenomaan henkilön terveydentilaa ja hoitoa koskevaa tietoa.

Esityksessä ehdotetaan nyt käsiteltävänä olevaan arviointiin, ehdonalaisen vapauden valvontaan asettamiseen sekä arvioinnin mukaisen valvonnan aikaisen toiminnan järjestämiseen liittyen kolmenlaista arvioitavan tai arvioidun henkilön terveydentilaa ja hoitoa koskevaa tiedonsaantimahdollisuutta.

1) Arviointikeskuksen johtaja tai hänen määräämänsä Rikosseuraamuslaitoksen virkamies saisi ***arviointitehtävässä*** välttämättömät vangin terveydentilaa ja hoitoa koskevat tiedot.
2) Vankilan johtaja tai työjärjestyksessä määrätty vankilan johtajan sijaisena toimiva virkamies saisi väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistymisen riskiä koskevaan arvioon sisältyvät vangin terveydentilaa ja hoitoa koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömät

[1] *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön on hakemuksen johdosta annettava lausunto hovioikeudelle. Lausunnossaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön on todettava, puoltaako vai vastustaako se vapauttamista ja onko vanki määrättävä rikoslain 2 c luvussa tarkoitettuun valvottuun koevapauteen. Lausuntoon on liitettävä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön arvio vapauttamisen edellytyksistä ja muu vankia koskeva selvitys. Elinkautiseen vankeuteen tuomittua koskevaan lausuntoon on lisäksi liitettävä arvio vangin riskistä syyllistyä väkivaltarikokseen.*

valvontaan asettamisesta päätettäessä. Muiden arviointiin liittyvien tietojen saaminen perustuu edellä todettuun henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 13 §:ään. Viimeksi mainituista ja nyt ehdotetuista säännöksistä seuraa se, että tiedonsaantioikeus käsittää tarvittaessa myös riskiarvioinnin. Säännöksen nojalla päätöksentekijän on mahdollista kysyä lisää tietoja arvioinnista, jos lisätiedot ovat välttämättömiä päätöksenteossa. Ehdotettu säännös koskee siis ainoastaan vangin terveydentilaan ja hoitoon liittyviä tietoja.

3) Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja tai hänen määräämänsä Rikosseuraamuslaitoksen virkamies saisi väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistymisen riskiä koskevan arvion johtopäätöksistä kirjallisen lausunnon ***suunnitellessaan ja toteuttaessaan arvion edellyttämää valvontaan sisältyvää toimintaa***. Tässä tehtävässä ei ole sellaista arvioidun henkilön terveydentilaa ja hoitoa koskevan tiedon tarvetta kuin arviota tehtäessä tai siihen perustuvasta valvontaan asettamisesta päätettäessä.

   Oikeusministeriö pitää edellä kuvattua henkilön terveydentilaa ja hoitoa koskevan tiedonsaannin kokonaisuutta perusteltuna. Tiedonsaanti perustuu kunkin tiedonsaajan tehtäviin liittyvään tiedon tarpeeseen.

I. Yhteenveto

Oikeusministeriö korostaa sitä, että esitys koskee nimenomaan ehdonalaisen vapauden valvontaan asettamista arvioidun korkean väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistymisriskin perusteella. Arviointiin valikoituminen sisältyy jo voimassa olevaan rangaistusajan suunnitteluun liittyvään sääntelyyn, erityisesti suunnitelmassa huomioon otettaviin rikosten laatua koskeviin sekä uusiin rikoksiin syyllistymisen todennäköisyyttä arvioiviin ja tämän todennäköisyyden vähentämiseen tähtääviin tekijöihin.

Oikeusministeriö painottaa sääntelyn tarkkarajaisuudesta ja oikeasuhtaisuudesta esitettyjen kysymysten osalta sitä, että esityksen tavoitteena on pyrkiä vähentämään vakaviin rikoksiin syyllistymisen riskiä. Tämä tavoite on hyväksyttävä. Tavoitteen toteuttamisen keinona ovat yhtäältä kontrolli, toisaalta rikoksettoman elämän tukeminen valvonnan keinoin. Kyse ei siis ole rangaistavaksi säätämistä koskevasta sääntelystä vaan hallitun vankilasta vapauttamisen toteuttamisesta. Ehdotus sisältää pääosin valvontatapaamisia, joiden vapautta rajoittava merkitys on vähäinen.